

GOVOR MRŽNJE, SLOBODA IZRAŽAVANJA I NEDISKRIMINACIJA

PRIMJENA PRAVA EUROPSKE UNIJE U PODRUČJU SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE
SEMINAR ZA PRAVOSUDNE DUŽNOSNIKE
MR.SC.TENA ŠIMONOVIĆ EINWALTER, M.JUR.

 Funded by
the European Union

1

POVEZANOST POJMOVA

STEREOTIPOVI I
PREDRASUDE

DISKRIMINACIJA

GOVOR
MRŽNJE

ZLOČINI IZ
MRŽNJE

2

ŠTO JE GOVOR MRŽNJE? NEKI IZAZOVI...

- „Znam kad to vidim/čujem”
- Sloboda izražavanja – granica: govor mržnje – ali gdje povući granicu?
- Nema sveobuhvatne pravne definicije
- Promjena konteksta - offline + ONLINE
- Pojedinačni slučajevi/sudski postupci i šire/drugi postupci
- Kazneno, građansko, upravno pravo
- Pravo EU – pravo Vijeća Europe (temelji, područja, pristupi)

3

ŠTO JE GOVOR MRŽNJE?

- **Vijeće Europe – soft law definicije**
- **Europska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) Opća politička preporuka N°15 o suzbijanju govora mržnje**

„Zagovaranje, promicanje ili poticanje, u bilo kojem obliku, omalovažavanja, mržnje ili omalovažavanja osobe ili skupine osoba, kao i bilo kakvo uznemiravanje, vrijeđanje, negativni stereotipi, stigmatizacija ili prijetnja u odnosu na takvu osobu ili skupinu osobe i opravdanje svih prethodnih vrsta izražavanja, na temelju "rase", boje kože, podrijetla, nacionalnog ili etničkog podrijetla, dobi, invaliditeta, jezika, vjere ili uvjerenja, spola, roda, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i dr. osobne karakteristike ili statusa.”

- **CM/Rec (2022) 16 o suzbijanju govora mržnje**

“Sve vrste izražavanja koje potiču, promiču, šire ili opravdavaju nasilje, mržnju ili diskriminaciju protiv osobe ili grupe osoba, ili koje ih omalovažavaju, zbog njihovih stvarnih ili pripisanih osobnih karakteristika ili statusa kao što su “rasa”, boja, jezik, vjeru, nacionalnost, nacionalno ili etničko podrijetlo, dob, invaliditet, spol, rodni identitet i seksualna orijentacija.”

4

ŠTO JE GOVOR MRŽNJE?

- duboko ukorijenjen, složen i višedimenzionalan fenomen
- definiran na različite načine na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini
- brzo se širi internetom + dostupnost na mreži pogoršava utjecaj
- internet posrednici
  - olakšavaju javnu raspravu, ali se mogu koristiti za širenje govora mržnje
  - trebaju osigurati da njihove aktivnosti nemaju ili olakšavaju negativan utjecaj na ljudska prava na internetu + baviti se takvim utjecajima kada se dogode
- govor mržnje negativno utječe na pojedince, skupine i društva na različite načine i s različitim stupnjevima ozbiljnosti, uključujući utjerivanje straha i izazivanje poniženja onih na koje cilja + odvratajući učinak na sudjelovanje u javnoj raspravi

5

ŠTO JE GOVOR MRŽNJE?

- pojedinci i skupine mogu biti meta govora mržnje temeljem različitih osnova ili kombinacije osnova
- **govor mržnje ometa i često krši**
  - **pravo na nediskriminaciju (čl. 14. EKLJP) +**
  - **pravo na poštovanje privatnog života (članak 8. EKLJP)**
- **sloboda izražavanja** – ALI - državama je dopušteno djelovati protiv govora mržnje, ako su mjere proporcionalne: **tolerancija i poštivanje jednakog dostojanstva svih ljudi također su važni**, tako da može biti “nužno u demokratskom društvu” “sankcionirati ili čak spriječiti sve oblici izražavanja koji šire, potiču, promiču ili opravdavaju mržnju temeljenu na netoleranciji.” (Erbakan protiv Turske, 2006.)

6

SLOBODA IZRAŽAVANJA I GOVOR MRŽNJE

- **Sloboda izražavanja (članak 10. EKLJP)**
  - slobodu držanja mišljenja te primanja i prenošenja informacija i ideja
  - bez uplitanja javne vlasti
- primjenjivo ne samo na informacije ili ideje koje su povoljno primljene ili se smatraju neuvredljivima ili su pitanja ravnodušnosti, već **i na one koje „šokiraju, vrijeđaju ili uznemiruju”** (Handyside protiv UK, 1976.)
- svako ograničenje mora biti u skladu s člankom 10., st. 2. EKLJP- usko tumačeno i mora biti u skladu sa zahtjevima zakonitosti, nužnosti i razmjernosti legitimnim ciljevima
- izražavanje usmjereno na poništavanja bilo kojeg prava i slobode utvrđene EKLJP ne uživa zaštitu (članak 17. EKLJP - zabrana zlouporabe prava)
- zakonodavstvo o govoru mržnje može biti zloupotrijebljeno, posebice u svrhu sprječavanja javne rasprave i ušutkavanja kritičkih glasova, političkih protivnika ili pripadnika manjina.

7

GOVOR MRŽNJE – GDJE POVUĆI GRANICU?

- Izrazi se razlikuju po **ozbiljnosti, šteti** koju uzrokuju i **učinku** na pripadnike određene skupine

PRAVNI ODGOVORI

- 1. govor mržnje zabranjen **kaznenim zakonom**
  - 2. govor mržnje koji ne dostiže razinu težine potrebnu za kaznenu odgovornost, ali je unatoč tome podložan **građanskom ili upravnom pravu**
-
- 3. uvredljive ili štetne vrste izražavanja koje **nisu dovoljno teške da bi bile legitimno ograničene prema EKLJP – NEPRAVNI ODGOVORI** - npr.
    - protugovor;
    - mjere za poticanje međukulturalnog dijaloga i razumijevanja;
    - relevantne obrazovne aktivnosti, aktivnosti razmjene informacija i podizanja svijesti.

8

PRAVO EU

- Nema jedinstvene pravne definicije govora mržnje u pravu EU
- Primarno pravo – Povelja o temeljnim pravima

GOVOR MRŽNJE U KAZNENOM PRAVU DRŽAVA ČLANICA

- **Okvirna odluka o suzbijanju određenih oblika izražavanja rasizma i ksenofobije** - kriminalizacija javnog poticanja na nasilje ili mržnju na temelju rase, boje kože, vjere, podrijetla ili nacionalnog ili etničkog podrijetla.
- **Direktiva o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji** (travanj 2024.!) - cyber uznemiravanje i cyber poticanje na nasilje ili mržnju kažnjivo kao kazneno djelo
- Prijedlog – Europska komisija (2021.) – proširenje trenutnog popisa „EU kaznenih djela” u članku 83. stavku 1. UFEU-a na zločine iz mržnje i govor mržnje – nakon odluke Vijeća, Komisija bi mogla predložiti sekundarno zakonodavstvo za kriminalizaciju drugih oblika govora mržnje

9

PRAVO EU

- Okvirna odluka o suzbijanju određenih oblika izražavanja rasizma i ksenofobije
- kažnjivo je sljedeće namjerno ponašanje:
  - **javno + poticanje na nasilje ili mržnju** + usmjereno **protiv skupine osoba ili pripadnika takve skupine** definiranih prema rasi, boji kože, vjeri, podrijetlu ili nacionalnom ili etničkom podrijetlu;
  - naručivanje djela iz točke (a)
  - javno odobravanje, negiranje ili grubo trivijaliziranje zločina genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina
  - javno odobravanje, poricanje ili grubo trivijaliziranje zločina definiranih u članku 6. Povelje Međunarodnog vojnog suda

10

PRAVO EU

DIREKTIVE – OSNOVE

- Direktiva 2000/43/EC – rasbo ili etničko podrijetlo – široko područje primjene
- Direktiva 2000/78/EC – vjera ili uvjerenje, invaliditet, dob, spolna orijentacija – u području rada i zapošljavanja
- Direktiva 2006/54/EC – spol - u području rada i zapošljavanja
- Directive 2004/113/EC – spol – u području pristupa dobrima i uslugama
- Directive 2010/41/EU – spol - samozapošljavanje

OBLICI DISKRIMINACIJE

- Izravna diskriminacija
- Neizravna diskriminacija
- Uznemiravanje
- Poticanje na diskriminaciju

11

PRAVO EU LAW – PREDMETI VEZANI ZA DISKRIMINATORNE JAVNE IZJAVE

- **Firma Feryn C-54/07** – javna izjava jednog od direktora kompanije da njegova kompanija ne želi zapošljavati 'imigrante' jer ih kupci ne žele u svojim domovima (ugradnja garažnih vrata) - predstavlja izravnu diskriminaciju u pogledu zapošljavanja jer takve izjave mogu razuvjeriti određene kandidate/ometati njihov pristup tržištu rada; čak i tamo gdje nema konkretne žrtve.
- **Asociația Accept C 81/12** – javna izjava da homoseksualnog profesionalnog nogometaša ne bi angažirao nogometni klub - nije potreban identificirani podnositelj žalbe koji tvrdi da je žrtva
- **Associazione Avvocatura C-507/18** – javna izjava u intervjuu danom u radijskoj emisiji da ne bi želio zapošljavati homoseksualne osobe u svoj odvjetnički ured, niti koristiti usluge takvih osoba u svom odvjetničkom uredu, iako nikakav postupak zapošljavanja nije otvoren, niti je planiran.

12

PRAVO EU

❖ Uznemiravanje

- **Direktiva 2000/43/EC** - čl. 2.3. „Uznemiravanje se smatra diskriminacijom u smislu stavka 1. u slučaju nepoželjnog ponašanja povezanog s rasnim ili etničkim podrijetlom čiji je cilj ili učinak narušavanje dostojanstva osobe i stvaranje okruženja u kojem postoji zastrašivanje, neprijateljstvo, degradiranje, ponižavanje ili napad. U tom kontekstu, pojam uznemiravanja može biti definiran u skladu s nacionalnim pravom i praksom država članica. „
- **Direktiva 2000/78/EC** – vjera ili uvjerenje, invaliditet, dob, spolna orijentacija – u području rada i zapošljavanja – ista definicija u čl.2.st.3.
- **Direktiva 2006/54/EC** – čl. 2.1.
- ❖ **Poticanje na diskriminaciju** – nema definicije

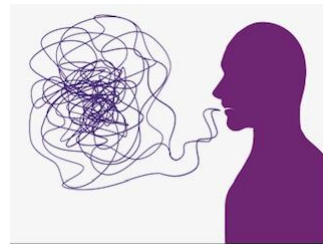
13

PRAKSA ESLJP

I. FOKUS NA ŽRTVU GOVORA MRŽNJE /DISKRIMINATORNIH IZJAVA

2. FOKUS NA AUTORA GOVORA MRŽNJE

14

PRAKSA ESLJP

2. FOKUS NA AUTORA GOVORA MRŽNJE

I. FOKUS NA ŽRTVU GOVORA MRŽNJE /DISKRIMINATORNIH IZJAVA

Aplikanti navode povredu čl. 8 privatnost +14 ne-diskriminacija (+3,+13)

- *Beizaras and Levickas v Lithuania (2020)*
- *Behar and Gutman v. Bulgaria, Budinova and Chaprazov v. Bulgaria (2021)*
- *Oganezova v. Armenia (2022)*
- *Nepomnyashchiy and Others v. Russia (2023)*

Aplikanti navode povredu prava na slobodu izražavanja čl. 10

I za nemoderiranje sadržaja!

- *Sanchez v. France (2023)*

Vežano za autora govora mržnje vidjeti još Atamanchuk v. Russia (2020), Lenis v. Greece (2023)

CNews c. France (2023)

15

BEIZARAS AND LEVICKAS V. LITHUANIA (2020)

- gay par je na svojoj Facebook stranici objavio fotografiju na kojoj se ljube
- offline i online homofobni govor mržnje/uznemiravanje (npr. „U plinsku komoru s njih dvojicom“)
- komentari mržnje (800 komentara), neki o LGBT osobama općenito, drugi koji osobno prijete njemu i njegovom partneru, uključujući pozive na napade; uvredljive privatne poruke na društvenim mrežama; žrtve su također bile uznemiravane izvan mreže na javnim mjestima.
- vlasti su odbile istražiti (tužiteljstvo)
- ESLJP je utvrdio da je seksualna orijentacija igrala ulogu u odgovoru vlasti: izrazile su negodovanje što podnositelji zahtjeva javno iskazuju svoju homoseksualnost
- povrede članka 14. (diskriminacija) u vezi s člankom 8. (privatni život) i članka 13. (djelotvorni pravni lijek) ECHR-a.
- podnositelji zahtjeva tvrdili su da su bili uznemiravani - Sud je izraze nazvao "komentarima mržnje" i "govorom mržnje"

16

BEHAR AND GUTMAN V. BULGARIA

BUDINOVA AND CHAPRAZOV V. BULGARIA (2021)

- 2 presude - javno date izjave čelnika krajnje desne političke stranke protiv manjina u člancima, radiju, TV-u, skupovima, u knjigama
- Budina i Chaprazov: govor mržnje protiv Roma - govor protiv Roma - teror "Cigana" nad Bugarskom, Bugarska je osvojena "ciganizacijom" itd.
- Behar i Gutman: antisemitski govor mržnje - antižidovski govor - nazivanje holokausta prevarom, nazivanje judaizma "elitističkom, ksenofobičnom, rasističkom filozofijom" itd.
- građanski postupci - uznemiravanje i poticanje - domaći sudovi dali su prednost slobodi izražavanja političara
- ESLJP je utvrdio kriterije za govor mržnje: a) karakteristike grupe, b) sadržaj (stupanj negativnih stereotipa), c) forma i kontekst (doseg, status autora), d) društvena i politička klima u vrijeme izjave
- pojedinačni članovi zajednice imaju status žrtve (bez obzira što nisu pojedinačno ciljani)
- povrede članka 14. (diskriminacija) u vezi s člankom 8. (privatni život) ECHR-a
- ESLJP nije upotrijebio pojmove "uznemiravanje" i "govor mržnje" već "diskriminirajuće izjave" i "ekstremni negativni stereotipi"

17

OGANEZOVA V. ARMENIA (2022)

- "agresivna homofobna kampanja", online i offline zlostavljanje
- „kontinuirano uznemiravanje” žrtve „i prevladavajući negativan stav prema pripadnicima LGBT zajednice u zemlji” – „homofobna mržnja je u njoj nužno morala probuditi osjećaje straha, tjeskobe i nesigurnosti koji nisu bili spojivi s poštovanjem njezinih ljudskih dostojanstvo."
- ESLJP je ovo eksplicitno okvalificirao kao govor mržnje - podnositelj zahtjeva bio je ciljano na platformama društvenih medija (Facebook i YouTube) u vrlo uvredljivom govoru na internetu"; "zlostavljanje usmjereno protiv podnositelja zahtjeva na društvenim mrežama uključivalo je brojne izravne pozive na nasilje."
- u proceduralnom smislu, podnositeljica zahtjeva je „policiji predala dokaze koje posjeduje, uključujući snimke ekrana s relevantnih web stranica koje su sadržavale homofobne komentare“. - nema „smislenog daljnjeg postupanja po tom pitanju” od strane vlasti - vlasti nisu ponudile odgovarajuću zaštitu i provele odgovarajuću istragu o zlostavljanju iz mržnje motiviranom protiv nje, uključujući podmetanje požara u klubu i homofobne napade koji su uslijedili
- povrede članka 3. (postupovni) i članka 14. u vezi s člankom 3. ECHR-a
- ESLJP je koristio izraze "govor mržnje", "uvredljiv govor" i "uznemiravanje"

18

NEPOMNYASHCHIY AND OTHERS V. RUSSIA (2023)

- negativne javne izjave regionalnog guvernera i člana regionalnog zakonodavnog tijela protiv podnositelja zahtjeva kao pripadnika LGBTI zajednice, otvoreno homofobnog i izrazito agresivnog i neprijateljskog tona
- Behar i Budinova test
- posebna zaštita od govora mržnje u homofobnom društvu
- najteži govor mržnje koji promiče/opravlja nasilje/netoleranciju u potpunosti je isključen iz čl. 10 zaštite (prema čl. 17), lakši govor mržnje ne spada u potpunosti izvan čl. 10, ali može biti ograničen
- „Od ključne je važnosti da političari, uključujući parlamentarce, u svom javnom govoru izbjegavaju izjave koje promiču mržnju ili netoleranciju.”
- neuspješan odgovor domaćih sudova - fokus na slobodu izražavanja, 'osobno mišljenje, bez priznavanja žrtava' čl. 8 prava, bez analize ranjivosti i utjecaja
- kršenje članka 8. u vezi s člankom 14. ECHR-a;

19

SANCHEZ V. FRANCE (2023)

- političar osuđen jer nije moderirao/uklanjao objave na svojoj Facebook stranici
- objave koje jasno ciljaju na muslimane, a koje će vjerojatno izazvati snažno neprijateljstvo
- napeti lokalni kontekst, izbori
- osuđeni i autori objava
- odlučio omogućiti javne postove tako da je obveza moderiranja - dužnost uklanjanja
- širenje internetom - veći rizici, neograničeni doseg - dopušten javni pristup, poznavanje rizika
- dužnost da se u potpunosti uklone komentari puni mržnje koji tvore "koherentnu cjelinu", "tekući dijalog", a ne samo izolirane komentare - neobrisani komentari su odjeknuli, "doprinijeli i stoga slijedili isti diskurs" kao i izbrisani
- političari imaju dužnosti kada koriste društvene medije u političke svrhe, kada omogućuju javne objave korisnika
- poticanje na mržnju (govor mržnje) ne zahtijeva pozivanje na konkretne nasilne radnje/prijestupe
- govor mržnje nije uvijek 'otvoreno predstavljen kao takav' - govor mržnje ne mora biti eksplicitan i otvoreno namjeren

20

GOVOR MRŽNJE – ŠTO UZETI U OBZIR

- Pri procjeni ozbiljnosti govora mržnje i određivanju vrste odgovornosti - ako postoji - uzmite u obzir sljedeće čimbenike i međusobni utjecaj između njih:
- sadržaj izraza;
- politički i društveni kontekst u vrijeme izražavanja;
- namjera govornika;
- govornikova uloga i status u društvu;
- kako se ekspresija širi ili pojačava;
- sposobnost izražavanja da dovede do štetnih posljedica, uključujući neizbježnost takvih posljedica;
- prirodu i veličinu publike;
- karakteristike ciljane skupine.

21

Kako prepoznati govor mržnje?
Od slučaja do slučaja 😊

Hvala na pažnji!
Idemo raspravljati!

22